

Overschakelen naar een ander bijenras

Met de gewone inlandse huis-, tuin- en keukenbij is best aardig te werken. Ze brengt genoeg honing bij elkaar, maar is soms wat stekelig. Dat de imker een keer wat steken oploopt is niet erg, dat hoort bij het vak. Buren en argeloze voorbijgangers dient dit bespaard te blijven. Vroeger, toen mijn bijenkasten naast een braakliggend stuk grond stonden, was dat nooit een probleem. Nu er hier nogal wat mensen komen, blijkt het houden van de gewone inlandse bij voor de omgeving onveilig te zijn.

302 Een vriendelijker soort bijen

De zachtaardigheid van carnica's is bekend. Daarom was overschakelen naar deze bijen de voor de hand liggende oplossing. Vorig jaar kreeg ik van een collega-imker een raampje met eitjes en jonge larfjes van de raszuivere carnica's van Schiermonnikoog. Ik had met een vormhoutje mooie wasbekertjes gemaakt en daarin werd overgelarfd. Er stond al een moerloos pleegvolk klaar om de moeren op te kweken. Tien dagen later kon ik acht prachtige doppen met twee raampjes bijen in drie-ramers hangen. Na drie weken waren er hiervan vijf aan de leg. Ze waren een kruising van een raszuivere moer met inlandse darren, een zogenaamde F1. Deze kleine volkjes werden overgehangen in tien-ramers, versterkt met broed van andere volken, gevoerd en weldra waren ze tot vijf mooie F1 volken uitgegroeid. De zachtaardigheid viel me nog niet meteen mee.

Schiermoeren invoeren

Inmiddels had ik carnica moeren van Schiermonnikoog besteld en deze arriveerden per trein op het station in Tilburg. Van de vijf opgekweekte F1's had ik er twee hopeloos moerloos gemaakt om de Schiermoeren te ontvangen. Later is me gebleken dat deze voorzorgsmaatregel niet echt nodig was. Hopeloos moerloze volken nemen een moer van een ander ras goed aan. Als er later een stille moerwisseling optreedt, ligt dat meer aan de kwaliteit van de moer dan aan het feit dat er werksters van verschillende rassen in één volk rondlopen. Koninginnentelers en bijen hebben niet altijd dezelfde mening over de kwaliteit van de moer. De bijen hebben zo hun eigen criteria. De Schiermoeren waren niet gemerkt, dus dat moest eerst gebeuren. Zonder de moeren een merkje te geven, loop je het risico dat je gaat nâtelen uit een volk

waarin een stille moerwisseling heeft plaatsgevonden. Na het merken werden de moeren in een kluisje, onder een beetje Nektapol, in de volken gehangen. Twee weken later hadden de volkjes mooi gesloten broed. Meteen heb ik een nateelt opgezet en aan het einde van het jaar had ik twee raszuivere carnica-volken en twaalf F1's.

De zachtaardigheid

De zachtaardigheid viel me aanvankelijk eigenlijk tegen. De raszuivere carnica's waren nooit vervelend. De F1's bleven toch steeds wat prikkelbaar. Het openen van de kast was steeds het riskante moment. Daarna in de volken werken kon meestal zonder kap gedaan worden, maar ik kon er niet op vertrouwen. Dat was een teleurstelling, want de gegarandeerde zachtaardigheid was een belangrijke overweging om naar carnica's over te gaan. Toch waren ze een stuk vriendelijker dan de gewone inlandse bij. Vooral de snel intredende rust na een storing was erg prettig. Dit verminderde het risico van steken voor de omgeving toch al aanzienlijk.

Het tweede jaar

Bij het begin van het nieuwe seizoen had ik zowel inlandse bijen als carnica's en hun nateelten op de stand. Dit jaar zijn alle inlandse moeren vervangen door moeren uit de raszuivere carnica-volken. Op de normale tijd heb ik de oude moer uit de volken gehaald als zwermverhinderende maatregel. Op de negende dag heb ik bij deze volken alle redcellen weggebroken. Deze hopeloos moerloze volken kregen een stukje raat met eitjes en larfjes uit de carnica-volken. Op de dertiende dag heb ik van dat stukje raat doppen gebroken en jonge moeren in laten lopen. Dit is geen hoogwaardige koninginnenteelt, maar wel heel praktisch. Nu zijn er alleen nog maar volken die òf raszuiver carnica zijn òf een stand-bevruchte carnica moer hebben. De veiligheid in de omgeving is zeer toegenomen. Ik kan er nu op vertrouwen dat iemand die in de buurt van de bijenstand komt en daar blijft staan voor een praatje of om een klusje op te knappen geen gevaar loopt. Voorheen kon ik het tuinonderhoud bij de bijenstand alleen 's avonds laat doen, nu kan dat ook tijdens de vlucht van de bijen. Uit alle volken zijn nu de 'raszuivere' inlandse bijen verdwenen en de zachtaardigheid van alle 25

bijenvolken is prima. Had ik eerst altijd op de achtergrond handschoenen klaarliggen voor als de bijen eens erg lastig waren, dan geldt dat nu voor de bijenkop. Soms is die nodig.

Verschillen met de inlandse bij

De verschillen in behandelbaarheid zijn heel duidelijk. Carnica's, ook de F1's, zitten beter stil op de raat, wijken terug in de kast als je na het openen rook gegeven hebt. Ze zijn heel snel weer gekalmeerd na een ingreep. Geen bijen die na het sluiten van de kast nog gealarmeerd in de nabije omgeving blijven rondvliegen. Een heel groot verschil is het dat de onrust in een volk nauwelijks toeneemt, terwijl je er in werkt. Het leggedrag van de moeder vind ik ook anders. Het lijkt me dat de carnica optimaal profiteert van een matige dracht. Het broednest groeit dan opvallend snel. Dat geeft een risico als de voedselvoorraden klein zijn en de matige dracht niet gevolgd wordt door een grote dracht. De imker moet beter dan bij de inlandse bij de dracht en de voedselvoorraden in de gaten houden.

Het heterosis-effect

Het heterosis-effect is een verschijnsel dat kan optreden bij een kruising van twee rassen of lijnen. De beste eigenschappen van de twee kunnen in de paring bij elkaar komen en het resultaat is een supervolk. Bij een paring in het vrije veld is dat effect in belangrijke mate een toevalstreffer. De kruising van een carnica moeder met inlandse darren wil een dergelijk effect nog wel eens opleveren. In mijn geval bij twee volken. Het werden volken met vier broedkamerbakken stampvol bijen. Bij het ene volk verongelukte de koningin, het zakte toen als een plumpudding in elkaar. Het andere volk zag kans 15 kg zomerhoning bij elkaar te slepen, waar de andere volken van de stand niet verder kwamen dan 2 kg.

De volken van de raszuivere Schiermoeren

De volken die de Schiermoeren zelf tot ontwikkeling brengen verschillen qua grootte niet van de Nederlandse bij, ze zijn eerder kleiner. De Schierbijen hebben last van inteeltverschijnselen. Toch zag mijn Schiermoeder kans mijn weegschaalrecord met 200 gr te verbeteren. Ik heb altijd een bijenvolk op een bascule staan en de hoogst gemeten opbrengst tot nu toe was 3,6 kg op een dag. De Schiermoeder verbeterde dit tot 3,8 kg. Dit bevestigt mijn indruk dat carnica's bij een dracht heviger vliegen dan de inlandse bij. De bijenstand op Schiermonnikoog kan niet voldoende moeren leveren om hele bijenstanden van raszuivere

carnica moeren te voorzien. Volken van deze moeren worden dan ook vooral voor de nateelt gehouden.

Haken en ogen

Wie eenmaal begint met raszuivere bijen en nateelt daarvan komt een aantal problemen tegen.

- Je moet steeds een of twee raszuivere volken op je stand hebben. Deze raszuivere volken leveren dan de jonge moeren voor de andere volken, voor de F1's. De F1's zelf zijn niet geschikt om verder te telen. Het is immers niet te voorspellen welke erfelijke eigenschappen ze door zullen geven.
- Het is riskant om maar één raszuiver volk op de stand te hebben. Als er met de moeder iets gebeurt, ben je gelijk je nateeltmogelijkheden kwijt. Je moet dan maar iemand weten bij wie je terecht kunt. Twee raszuivere moeren hebben bovendien als voordeel dat je kwaliteit kunt vergelijken.
- Met een volk waarmee een imker verder wil telen, gaat hij op een andere manier om dan met een productievolk. Voor een kleine imker is zo'n volk dan een last die ruimte in beslag neemt en weinig honing opbrengt. Door samenwerking tussen imkers kan dit probleem heel goed oplost worden.
- Paring op eigen stand levert geen raszuivere bijen op. De imker moet steeds opnieuw naar gespecialiseerde telers toe die over raszuiver materiaal beschikken. In Nederland is het carnicateeltstation van Schiermonnikoog in deze het bekendst, maar er zijn ook andere mogelijkheden. Wie daar gebruik van maakt moet er maar op vertrouwen dat hij goed materiaal krijgt. De Nederlandse imker zou van zijn besturen garanties moeten verlangen op dit gebied. Die besturen zouden aan de hand van richtlijnen erkenningen voor telers uit moeten geven.

Amerikaans vuilbroed

Het onderlinge contact van imkers is een van de oorzaken van de verbreiding van deze kwalijke ziekte. Met name de activiteiten bij koninginnenteelt zijn hierbij riskant. Het is van groot belang dat de teler en zijn afnemers hun volken regelmatig laten screenen op de aanwezigheid van sporen van Amerikaans vuilbroed. Dat houdt iedereen alert en geeft enige garantie op kwaliteit en gezondheid. Georganiseerde samenwerking kan hier risico's beduidend verminderen.